

EVLİLİĞİN YANILMA SEBEBİYLE NİSBÎ BUTLANI

THE RELATIVE NULLITY OF MARRIAGE DUE TO MISTAKE

Gökhan ŞAHAN* & İbrahim Numan ERDOĞAN**

Makale Bilgi

Gönderi: 19/11/2024
Kabul : 07/03/2025

Anahtar Kelimeler

Evlilik,
Nisbî Butlan,
Yanılma.

Article Info

Received: 19/11/2024
Accepted: 07/03/2025

Keywords

Marriage,
Relative Nullity,
Mistake.

Özet

ID.21492/inuhfd.1587882 doi

TMK m.149 hükmünde, irade bozukluğu hallerinden yanılma sebebiyle, evliliğin nisbî butlanı ele alınmaktadır. Uygulamada sıklıkla karşılaşılan bir dava olan butlan davasının müstakil bir şekilde inceleme konusu yapılması önem arz etmektedir. TMK m.149'da bahsi geçen yanılma hali borçlar hukuku anlamındaki yanılmadan farklıdır. Hüküm uyarınca üç ayrı halde evlenmenin butlanı dava edilebilir. Sayılan haller dışında bu hükme dayanılarak butlan davası açılması mümkün değildir. Hükümde ifade edilen ilk hal kişinin evliliğin mahiyetinde yanılmasıdır. Burada kişinin evliliği kurma yönünde bir iradesi yoktur. İkinci hal ise eşin kimliğinde yanılma halidir. Burada kişide evlenme iradesi mevcut olmasına rağmen evleneceği kişi bakımından irade ve beyanı uyumsuzdur. Hükümde düzenlenen son hal ise kişinin evlendiği eşinin önemli bir niteliği hususunda yanılmış olmasıdır. Burada kişi esasen eş hakkında yanlışlığı niteliği bilmiş olsa idi evliliği hiç kurmayacaktır. Yanılan kişinin bu yanlışlığı eşinin bizzat şahsı bakımından olmalıdır. Diğer bir ifadeyle eşin niteliği ile ilgili olmayan yanılmalar TMK m.149 bağlamında butlan davası açma hakkı vermez. Çalışmamızda TMK m.149 kapsamında açılacak butlan davasının nedenlerinin ardından davanın bizzat kendisi ve davanın eşler, çocuklar ve üçüncü kişiler bakımından sonuçları da ele alınmıştır.

Abstract

In the Turkish Civil Code (TCC) Article 149, the relative nullity of marriage due to mistake, which is one of the cases of disorder of will, is discussed. It is important that the nullity case, which is a frequently encountered case in practice, be subject to independent examination. The mistake mentioned in TCC Article 149 is different from the mistake in the sense of the law of obligations. According to the provision, a nullity case can be filed in three different situations. Except for the cases listed in the provision, a nullity action can't be filed for this reason. The first situation expressed in the provision is that the person is mistaken about the nature of marriage. In the situation expressed here, the person has no will to establish a marriage. The second situation is the mistake in the identity of the spouse. Here, although the person has the will to marry, his/her will and declaration do not match in terms of the person he/she will marry. The last situation regulated in the provision is that the person is mistaken about an important characteristic of his/her spouse. Here, if the person had known about the characteristic he/she was mistaken about his spouse, he/she would not have entered into the marriage at all. This mistake of the mistaken person must be in terms of his/her spouse's person. In other words, mistakes that are not related to the spouse's qualifications do not give the right to file a nullity lawsuit in the context of TCC Art. 149. In our study, after the reasons for the nullity lawsuit to be filed within the scope of TCC Article 149, the lawsuit itself and the consequences of the lawsuit for spouses, children and third persons are also discussed.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

* Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

** Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

Atıf Şekli | **Cite As:** ŞAHAN, Gökhan/ ERDOĞAN, İbrahim Numan, "Evliliğin Yanılma Sebebiyle Nisbî Butlanı", İnÜHFD, 16(1), 2025, s.37-48. **İntihal** | **Plagiarism:** Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been controlled via plagiarism software and reviewed by at least two blind referees.

EXTENDED SUMMARY

In our study, the relative nullity of marriage due to mistake, which is regulated in the Turkish Civil Code article 149, is basically discussed. The aim of the study is to examine the provisions and consequences attributed to the marriage being concluded by mistake, which is a frequently encountered situation in practice. The relative nullity of marriage due to mistake is regulated in the TMK article 149, taking into account three separate situations. Except for the cases listed in the provision, a nullity lawsuit cannot be filed. In other words, the principle of *numerus clausus* is accepted here.

According to the provision, the first situation that gives the right to file a nullity lawsuit is the mistake in the nature of the marriage. In this case, one does not have the intention to marry. However, he/she somehow got married. It is unlikely that this person will get married even though they don't want to because it is not possible for a person to get married even if they do not want to get married in real life. In addition, marriages are performed in front of an official and the person is informed about the marriage. However, it cannot be said that this situation has never been encountered. For example, this situation applies well to a scenario where a person gets married by mistake due to insufficient knowledge of Turkish. The second situation listed in Article 149 is to make a mistake regarding the spouse's person. Here, the person essentially wants to get married. However, he does not want to marry the person he married. At this point, there is a mistake in identity.

The last situation stated in Article 149 is making a mistake about an important characteristic of the spouse. Here, the person wants to get married. What the person does not want is a characteristic of the person he marries. If the person who is mistaken had known this characteristic, the marriage would never have taken place. The marriage that is made because of not knowing this characteristic makes the continuation of the marriage unbearable for the person who is mistaken. In order for a person to be decided to be null and void because of being mistaken about an important characteristic of the person he marries, four conditions are required. The first of these is that the mistake is in terms of the spouse's personal qualities. Therefore, the occurrence of unexpected events in terms of the spouse's family or environment does not give the right to claim nullity of the marriage. The situation of mistake in an important quality of the spouse is frequently encountered in practice. Examples of this situation are the spouse working as a prostitute before marriage, being a gambling or drug addict, being homosexual, not being a virgin, appearing to have a doctorate degree but being a primary school graduate, the man being sexually impotent, hiding a child out of wedlock, abnormality in the genital organ, and the state of bisexuality.

Another condition sought for filing a nullity suit due to mistake in an important characteristic of the spouse is that the mistake must be fundamental. Fundamentality is understood in two ways. These are objective fundamentality and subjective fundamentality. Objective fundamentality is the understanding that a reasonable and average person would not have entered into the marriage if they knew about the mistake. When determining objective fundamentality, Turkish public order, Turkish family structure and traditions and customs should be taken into consideration because one person may not agree to marry a person whom another person agrees to marry. For this reason, the average Turkish citizen should be taken into consideration when making the determination here. For example, according to the Court of Cassation, the fact that a woman is not a virgin is a reason for nullity. However, there are people who can accept marrying a woman who is not a virgin. However, when the average citizen of Turkish society is considered, it becomes clear that this situation should be accepted as a reason for nullity because the fact that people who do not accept this situation cannot sue for nullity of marriage would have unjust consequences. However, the woman's loss of virginity must have been due to sexual intercourse outside of marriage and this situation should have been concealed during the marriage.

The subjective fundamental nature of the mistake is that it is acceptable to a reasonable person that the mistake is important to the person who made the mistake. In other words, even if a person does not have the same characteristics and lifestyle as the person who made the mistake, it is necessary for someone who puts himself in the place of the person who made the mistake to agree with the person who made the mistake and understand that the marriage cannot continue. The person who made the mistake, regardless of whether it is due to his own fault or someone else's deception, can file a lawsuit for nullity of the marriage as long as he does not tolerate this situation before or after the marriage is established. What is meant by toleration is that the person continues his/her marriage without paying attention to this quality of his/her spouse.

Another condition required to file a nullity case due to a mistake in an important characteristic of the spouse is that the mistake makes the marriage unbearable. The person who made the mistake must be in a position where he/she can't continue the marriage after learning about this characteristic. The judge will evaluate this situation. However, an objective assessment should be made here as well. For example, a woman cannot request a nullity decision by stating that the eighty-five-year-old man she married is sexually impotent. However, it is in the normal course of life for a woman who marries a twenty-five-year-old man to expect sexual potency.

The last condition for filing a nullity lawsuit due to mistake in an important characteristic of the spouse is that the marriage would never have been formed if there had been no mistake. The point to note here is that the person who made the mistake must be completely unaware of the mistake. For example, a nullity lawsuit cannot be filed due to immoral life against a woman who was known to be working in a brothel before marriage.

The results of the relative nullity case are examined under three main headings. The first of these is the results of the case for the spouses. The first and natural result for the spouses is the end of the marriage. If one of the spouses has acquired citizenship due to marriage, this citizenship continues only if he/she was in good faith when he/she entered into the marriage. If the marriage ends, the woman loses the right to use her husband's surname. Upon termination of marriage, spouses cannot inherit from each other and any disposition *mortis causa* made in favor of each other becomes invalid. If one of the spouses has attained legal adulthood through marriage, he/she retains his/her adulthood only if he/she was in good faith when the marriage was made. Otherwise, adulthood is lost.

The nullity case has no effect on children. The rights of a child born in a void marriage are no different from those of a child born in a valid marriage. The result of the nullity case for third persons is that the transactions made by these persons trusting the marriage union continue to be valid.

I. GİRİŞ

Evlenmenin butlanı Türk Medeni Kanunu (TMK) m.145-153 hükümleri arasında düzenlenmiştir. Bunlardan m.148-153 arasında evliliğin nisbî butlanı hüküm altına alınmıştır. Türk Medeni Kanunu'nda nisbî butlan sebepleri olarak; ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, yanılma, aldatma ve korkutma ile yasal temsilcinin rızası olmaması düzenlenmiştir. Çalışmamızda evliliğin yanılma sebebiyle nisbî butlanına karar verilmesi konusu ele alınmıştır. Bu kapsamda, öncelikle yanılma sebebiyle nisbî butlanın hangi hâllerde ortaya çıkacağı hususu, nelerin nisbî butlan sebebi olarak kabul edilip edilmeyeceği, yanılma sebebiyle açılacak butlan davası ve şartları, son olarak ise evlenmenin nisbî butlan sebebiyle iptalinin hüküm ve sonuçları ele alınmıştır.

II. GENEL OLARAK

Evliliğin nisbî butlanı TMK m.148-151 ve TMK m.153 hükümlerinde düzenlenmiştir. Bunlardan m.149-151'de evliliğin kurulmasında eşlerden birinin irade bozukluğuna uğraması durumu hüküm altına alınmıştır. Kanun koyucu bu maddelerde belirlenen hâllerin varlığı durumunda evliliğin iptal edilebileceğini hüküm altına almıştır. Bu sebeple Kanun'da tahdidi yani numerus clausus ilkesine bağlı kalınarak nisbî butlan sebeplerinin belirlendiği ifade edilebilir¹.

İrade bozukluğu sebebiyle evliliğin nisbî butlanını gerektiren hâllerden birisi evliliğin yanılarak yapılmış olmasıdır. Bu durum TMK m.149 hükmünde düzenlenmiştir. Belirtmek gerekir ki yanılma hâli sebebiyle evliliğin butlanı Türk Medeni Kanunu'nda ayrıca düzenlendiği için Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK) mevcut olan yanılma hâline ilişkin hükümler evliliğin butlanında uygulama alanı bulmaz². Zira TBK'daki hükümlerin mahiyeti itibarıyla kamunun çıkarının ağır bastığı bir sözleşme olan evlilik sözleşmesine uygulanması birçok sorunu beraberinde getirir³. Örneğin TBK m. 35 gereğince yanılma sebebiyle sözleşmeyi iptal eden kişi, yanılma kendi kusurundan kaynaklanmaktaysa, karşı tarafın uğradığı zararı tazmin etmek zorundadır. Fakat, evlenmede yanılma hâlinde, yanılan eş kendi kusuru ile yanılmış olsa dahi karşı tarafın zararını tazmin etmek zorunda değildir.

TMK m.149 hükmünde hangi hâllerin evlenmenin yanılma sebebiyle iptaline yol açacağı tahdidi olarak belirlenmiştir. Bu sebeple söz konusu hâllerden birinin varlığı sübut bulmadığı takdirde ilgili hükme dayanılarak evliliğin iptaline karar verilemez. Ayrıca hükümde sayılmayan türde bir yanılma hâli de yine evliliğin nisbî butlan sebebiyle iptaline dayanak teşkil edemez⁴.

TMK m.149 hükmünde yanılma hâli sebebiyle evliliğin iptaline sebebiyet verebilecek hâller iki bentte düzenlenmektedir. Ancak, ilk bentte iki ayrı durum ele alınmıştır.

III. YANILMA SEBEBİYLE BUTLAN

Evlenmenin yanılma sebebiyle nisbî butlanı, TMK m. 149'da düzenlenmiştir. Bu hüküm şöyledir:

“Aşağıdaki durumlarda eşlerden biri evlenmenin iptalini dava edebilir:

1. *Evlenmeyi hiç istemediği veya evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği hâlde yanılarak bu evlenmeye razı olmuşsa,*
2. *Eşinde bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak derecede önemli bir nitelikte yanılarak evlenmişse.”*

Söz konusu düzenlemeye göre, bir kişi evlenmeyi istemediği halde evlilik yönünde irade beyanında bulunmuşsa veya evlenmeyi düşünmediği bir kişi için evlenme iradesi açıklamışsa ya da evlendiği kişinin niteliğinde yanılmışsa, evliliğin iptalini isteyebilir. Kanuni düzenlemeye göre, evlilikte yanılma halleri, evlenmenin niteliğinde yanılma, eşin kimliğinde yanılma ve eşin niteliğinde yanılma başlıkları altında incelenmiştir.

A. Evlenmenin Niteliğinde Yanılma

Evlenmenin niteliğinde yanılma esasen kişinin “evlenmeyi hiç istemediği” hâlde evlenmesidir. Bu sebeple, kişinin evliliğin anlam ve niteliği konusunda iradesinin fesada uğradığı, diğer bir anlatımla kişinin iradesi ile beyanının uyumsuz olduğu ifade edilebilir⁵. Eşlerden biri, resmi memur huzurunda yaptığı irade açıklamasının, evlenmeye ilişkin olduğunu fark etmemişse, yapılan işlemin evlenme olduğunu bilmiyorsa evlenmenin niteliğinde yanılma söz konusu olur⁶. Burada, esasen evlenme konu olarak düşünülmemekte, ancak birtakım sebeplerle evlilik gerçekleşmektedir⁷.

Mevzubahis durumla çeşitli şekillerde karşılaşılabilmektedir. Örneğin kişinin başka bir hukukî

¹ ÖZTAN, Bilge: Aile Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, s.596; DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/ GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024, s. 81; YILMAZ, Süleyman: Medeni Hukuk Cilt III Aile Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2023, s.131; KILIÇOĞLU, Ahmet Mithat: Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016, s.86; HATEMİ, Hüseyin: Aile Hukuku, Onikilevha Yayınları, İstanbul, 2019, s.74; GENÇCAN, Ömer Uğur: Aile Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2011, s.399.

² TEKİNAY, Selahattin Sulhi: Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1990, s. 135; KÖPRÜLÜ, Bülent/KANETİ, Selim: Aile Hukuku, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul 1985/1986, s. 104; ÖZTAN, s.602; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.88; YILMAZ, s.133.

³ AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Deyan: Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, 23. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2021, s.216.

⁴ ÖZTAN, s.603; YILMAZ, s.133.

⁵ ÖZTAN, s.603; HATEMİ, s.75.

⁶ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s.104.

⁷ ÖZTAN s.603; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ s.88; KILIÇOĞLU, s.87; ERDEM, Mehmet/MAKARACI BAŞAK, Aslır., Aile Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024, s.89; AKKURT, Sinan Sami: Türk Medeni Hukukunda Evlenmenin Butlanı, Konya, 2015, s.88; ÖZÜĞÜR, Ali İhsan: Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2013, s.33; AKINTÜRK/ATEŞ, s.217; GENÇCAN, s.399.

işleme onay verdiğini zannederek evlenmesi hâlinde evlenmenin mahiyetinde yanlış söz konusudur⁸. Yine, kişi yetersiz Türkçe bilgisine sahip olduğu için evlenme sözleşmesine yanlış olarak onay vermiş olabilir⁹. Benzer şekilde, kişi yaptığı sözleşmenin evlilik olduğunu bilmiyor, nişanlanmak için onay verirken evleniyor, bir tiyatro oyununda oynadığını zannederek evliliğe onay veriyor veya din değiştirme merasimine katıldığını zannederek evleniyor olabilir¹⁰. Tekinay tarafından verilen bir örnekte, bir İngiliz kadın, din değiştirip Hindu olmak isterken, merasim sırasında kadın Hintli bir erkekle evlendirilmiştir. Bu evlilik yanlış sebebiyle iptal edilmiştir¹¹. Eşlerden birinin yapılan merasimin evlenme merasimi olduğunu bilmesine rağmen, “hayır” diyeceği yerde, şaşkınlıkla veya kelimenin anlamını bilmemesi sebebiyle “evet” demişse, yanlış var olduğu kabul edilir¹².

Maddede ifade edilen evlenmeyi hiç istememe hâli ile uygulamada karşılaşmak ise oldukça zordur. Zira evlilik, nikâh memuru ve iki tanık önünde yapılmak zorundadır. TMK m.142 çerçevesinde, nikâh memuru evlenecek kişilerin sözlü onayını almak ve bu rızanın alındığını kendisi de sözlü olarak orada onaylatmak zorunda olduğundan bahsedilen şekilde bir evliliğin meydana gelmesi düşük ihtimal olarak görülebilir. Fakat yine de bu ihtimalin hiç olmadığı söylenemez. Ayrıca bu şekilde bir hüküm olmasaydı ortada açık bir kanun boşluğu olacağı doktrinde ifade edilmektedir¹³. Fakat kanaatimizce bu şekilde bir hükmün olmaması durumunda ortada kanun boşluğundan ziyade bilinçli susmanın olduğu ifade edilebilir. Zira mutlak ve nispi butlan sebepleri Kanun’da sınırlı olarak sayılmıştır. Kanun’da düzenlenmemiş bir butlan sebebi hakkında ise kanun boşluğundan bahsetmek mümkün değildir. Aksi durumda bu boşluğun doldurulması gerektiği şeklinde bir sonuç ortaya çıkar. Bu takdirde de butlan sebeplerinin sınırlı olarak sayılması anlamını yitirir. Ayrıca butlanla sakat evliliklerin kapsamı gereğinden fazla genişler. Bu şekilde bir genişleme diğer başka hallerde de uygulama alanı bulur. Örneğin muvazaalı evlenmeler Kanun’da butlan sebebi olarak sayılmadığı için geçerli kabul edilmektedir. Bu gibi hallerde bir kanun boşluğu olduğu kabul edildiği takdirde yeni butlan sebepleri oluşturmak mümkün olur.

Son olarak değinilebilir ki, hükmün ifade tarzından yalnızca yanlış hâlinde değil evlenmenin hile veya ikrahla gerçekleştirilmesi durumunda da uygulama alanı bulacağı gibi bir yorum akla gelebilir. Fakat bahsedilen iki hâl Kanun’da sonraki maddelerde ayrıca düzenlenmiş olup bunların yanlışmaya ilişkin hükmün uygulama alanına dahil olmadığı ifade edilebilir.

B. Eşin Şahsında Yanlış

TMK m.149/1 hükmünün ikinci cümlesinde “evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği hâlde” denilerek kişinin evleneceği kişinin şahsında yanlış olması durumunda evliliğin iptal edilebileceği öngörülmüştür. Bu hâlde, kişi esasen evlenmeyi istemektedir. Fakat evlendiği kişinin kimliği noktasında iradesi ile beyanı arasında bir uyumsuzluk söz konusudur¹⁴. Burada kişi, evleneceği kişinin kim olduğu hakkında yanılmaktadır¹⁵.

Eşin şahsında yanlış ihtimaline ilişkin kişinin A kişisi ile evlenmek isterken A’nın ikiz kardeşi B ile evlenmesi örnek verilebilir. Yine kişinin sosyal medya yoluyla tanıştığı kişi zannederek başka bir kişi ile evlenmesi; görme yetisinin olmaması sebebiyle aynı isme sahip başka bir kişi ile evlenmesi; yabancı bir kişinin vatandaşlık almak için evleneceği kişi yerine başka bir kişi ile evlenmesi şeklinde benzer örnekler çoğaltılabilir. Benzer şekilde bir kişi başka bir kimsenin kimliğini ele geçirmiş ve bu sayede yanlış eş ile evlenmiş ise bu durumda da hüviyette yanlış söz konusudur.

Burada özellikle kişinin mesleğinde veya mali durumunda yanlış hâlinin incelenmesi önem arz eder. Bu şekilde kişinin medeni kimliğinde yanlış hali, doktrindeki bir görüşe göre kişinin şahsında yanlış olarak kabul edilmektedir¹⁶. Bu görüşe göre evlenen kişinin doktor zannedilirken hastanede hademe olması veya avukat zannedilirken avukat katibi olması gibi hâllerde kişinin hüviyeti konusunda bir yanlış söz konusudur¹⁷.

Daha isabetli görünen ikinci görüşe göre¹⁸ ise bahsedilen hâllerde TMK m.149/2 hükmü uygulama alanı bulmalıdır. Zira bu durumda esasen kişinin şahsı, başka bir anlatımla kim olduğu konusunda kuşku bulunmamaktadır. Buna karşın, evlenilmek istenen kişinin sahip olduğu nitelik bakımından yanlış mevcuttur. Açıklanan gerekçeyle, bu gibi hâllerde TMK m.149/2 hükmü uygulama alanı bulmalıdır. Nitekim bir Yargıtay kararında da mevzubahis görüş istikametinde sonuca ulaşmış görülmektedir¹⁹.

⁸ ÖZTAN, s.604; YILMAZ, s.133.

⁹ ÖZTAN, s.604.

¹⁰ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.88; ÖZTAN, s. 604; YILMAZ, s.133.

¹¹ TEKİNAY, s.136.

¹² TEKİNAY, s.136.

¹³ TUTUMLU, Mehmet Akif : Yeni Türk Medeni Kanununun Hükümlerine Göre Evliliğin Butlanı Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları (Eski MK;1971 MK Öntasarısı ve 1984 MK Öntasarısı Hükümleri ile Karşılaştırmalı), Adalet Yayınevi, Ankara, 2006, s.57.

¹⁴ HATEMİ, s.75; TUTUMLU, s.57.

¹⁵ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.88; KILIÇOĞLU, s.87; AKINTÜRK/ATEŞ, s.217.

¹⁶ TEKİNAY, s. 137.

¹⁷ TEKİNAY, s. 137.

¹⁸ AKINTÜRK/ATEŞ, s.217; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 89; ÖZTAN, s.605.

¹⁹ Yargıtay 2. HD., 18.2.1949, E. 1949/5804 K. 1949/749 (kazanci.com.tr ET.28.06.2024).

C. Eşin Önemli Bir Niteliğinde Yanılma

1. Genel Olarak

TMK m.149/2 hükmünde eşlerden birinin “eşinde bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak derecede önemli bir nitelikte yanılarak” evlenmesinin nisbî butlan sebeplerinden biri olduğu düzenlenmektedir.

Eşte bulunduğu düşünülen, ancak bulunmayan bir nitelik veya vasıf söz konusu olup bu nitelik veya vasfın bulunmaması diğer eş için evliliği çekilmez hâle getirecek nitelikte ise, yanılma sebebiyle iptal istenebilir²⁰. Yanılan kimse, evleneceği kişinin şahsı (hüviyeti) hususunda emindir. Ancak, bu şahsın bulunduğunu varsaydığı nitelikler diğer eşte aslında yoktur. Bu sebeple, evlenme iradesi oluşurken bir bozukluk ortaya çıkmıştır²¹. Bir diğer anlatımla, kişinin beyanı, evlilik anında, evliliğin gerçekleşmesini isteme yönünde ortaya çıkmakta, fakat bu beyanla evliliği isteme saiki açısından kişinin şahsî nitelikleri arasında bir uyumsuzluk bulunmaktadır²². Burada esasen kişiyi evliliğe razı eden saiklerden biri hususunda yanılmanın olduğu söylenebilir. Bu saik diğer eşin önemli bir niteliği hakkındadır²³.

Türk Medeni Kanunu m.149/2 hükmü uygulanırken, hüküm gereğinden fazla genişletilmemelidir. Zira her evlilik belirli beklentiler üzerine yapılır ve çoğunlukla beklentilerin gerçekleşmemesi sebebiyle sona erer. Bundan dolayı, evlilik sözleşmesinin arz ettiği önem gereği bu sözleşmenin alelade veya hayatın olağan akışında her zaman karşılaşılabilecek olan sübjektif nitelikteki sebepler yüzünden iptaline imkan tanımak isabetli olmaz. Bir eşin, diğer eşin niteliğinde düşmüş olduğu her yanılma halinde, evliliğin iptali istenemez²⁴. Eşin karakter ve huyunda veya mali durumunda yanılmış olma, TMK m. 149/2 kapsamında yanılma olmaz²⁵. Bu haller daha çok, birer boşanma sebebi olabilir.

2. Eşin Önemli Bir Niteliğinde Yanılmanın Şartları

a. Yanılmanın Eşin Şahsî Nitelikleri Bakımından Olması

Yanılma eşin şahsî nitelikleri bakımından olmalıdır. Bu tür yanılmaya eşin haysiyetsiz hayat sürmüştüğü, toplum tarafından hoş karşılanmayan içki, kumar ve uyuşturucu bağımlılığına sahip olması, üniversite mezunu izlenimi uyandırıp ilköğretim mezunu olması, doktor gibi davranıp hasta bakıcı olması, eşlerden birinin homoseksüel olması, kadının bakire olmaması²⁶, erkeğin cinsel iktidarsız olması²⁷, eşlerden birinin yüz kızartıcı suç işlemiş olması²⁸, kadının aslında başka birinden olan çocuğunun evlenilen eşten

²⁰ “4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 149 uncu maddesinde yanılma nedeniyle evlenmenin nisbi butlan ile iptali hali düzenlenmiştir. Anılan maddenin ikinci bendinde eşinde bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak derecede önemli bir nitelikte yanılarak evlenme halinin evlenmenin iptalinin dava edilebileceği belirtilmektedir. Dosyanın incelenmesinden, dava dilekçesinde ve tanık beyanında davalının davacı ile birlikte yaşamasını çekilmez hale getirecek derecede bulunmuştur. Erkek eş boşanma sebepleri arasında "Davalı bakire değil" vakiasına da dayanmıştır. Tarafların sadakat yükümlülüğü evlilik birliğinin kurulmasıyla başlar (TMK m. 185). Davalı kadının evlilik öncesi cinsel ilişki yaşamış olması (bakire olmaması) boşanma davasında davalı kadın için kusur oluşturmaz, ancak koşulları var ise evliliğin nisbi butlan ile iptaline (TMK madde 149) davasına konu olabilir.” Yargıtay 2. HD., 2.4.2018, E. 2016/13682 K. 2018/4285 (kazanci.com.tr. ET.12.05.2024).

²¹ HATEMİ, s.75.

²² ÖZTAN, s.605; KILIÇOĞLU, s.88; HATEMİ, s.75; AKINTÜRK/ATEŞ, s.218.

²³ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.89.

²⁴ AKINTÜRK/ATEŞ, s.217; TEKİNAY, s.137.

²⁵ AKINTÜRK/ATEŞ, s.218.

²⁶ “Davalı-davacı kadının zifaf gecesi bakire (kız) çıkmadığı toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Bu suretle kadında bulunması lazım gelen vasfın bulunmaması sebebiyle kocanın davasının kabulü” Yargıtay 2. HD., 22.2.2007, E. 2006/14649 K. 2007/2504 (kazanci.com.tr ET.16.05.2024); “Mevcut olayda; taraflar 12.03.2013 tarihinde evlenmiş, davacı erkek 28.02.2014 tarihinde Türk Medeni Kanununun 166/1. maddesi uyarınca evlilik birliğinin sarsılması, hukuki sebebine dayanarak boşanma isteminde bulunmuştur. Erkek eş boşanma sebepleri arasında "Davalı bakire değil" vakiasına da dayanmıştır. Tarafların sadakat yükümlülüğü evlilik birliğinin kurulmasıyla başlar (TMK m. 185). Davalı kadının evlilik öncesi cinsel ilişki yaşamış olması (bakire olmaması) boşanma davasında davalı kadın için kusur oluşturmaz, ancak koşulları var ise evliliğin nisbi butlan ile iptaline (TMK madde 149) davasına konu olabilir.” Yargıtay 2. HD., 2.4.2018, E. 2016/13682 K. 2018/4285 (kazanci.com.tr. ET.12.05.2024).

²⁷ “Cinsel gücü olmayan koca hakkında evlenmenin feshi davası açılabilir. Karı veya kocasında bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir hale koyacak derecede önemli bir niteliği hakkında hataya düşerek evlenen karı kocadan biri, evlenmenin feshini dava edebilir (MK. 116). Evlenmenin sosyal amacı yanında nesli devam ettirme ve cinsel istekleri tatmin etme gayesi de vardır. Kocanın cinsel organı normal yapıda olmasına rağmen psikolojik sebeple dahi olsa dört ayı geçen evlilik süresi içinde kabul edilebilir hiç bir sebep yokken eşinin kızlığını bozamamış olması karşısında kocanın davacıya karşı cinsi ilişkiyi yerine getirebilecek kudretten yoksun olduğunun kabulü zorunludur. Bu sebeple evliliğin feshine karar verilmesi gerekir” Yargıtay 2. HD., T. 2.5.1985, E. 1985/4060 K. 1985/4201 (kazanci.com.tr. ET.12.05.2024).

²⁸ “Dosya incelendiğinde; davacı-davalı kadının “İsparta 5. Asliye Ceza Mahkemesi’nin 2015/481 esas, 2015/565 karar ve İsparta 3. Asliye Ceza Mahkemesi’nin 2015/379 esas, 2016/125 karar sayılı” dosyalarında ayrı ayrı hırsızlık suçundan ceza aldığı anlaşılmaktadır. Hırsızlık suçu yüz kızartıcı suçlardır. Davalı-davacı erkeğin hırsızlık suçundan mahkum olmuş birinin böyle bir durumunu bilmeden onunla evlenmesi, davalı-davacı erkek açısından davacı-davalı kadının önemli bir niteliğinde yanılma olarak kabul edilmelidir. Aynı zamanda bu yanılma durumu, davalı-davacı erkek yönünden davacı-davalı kadınla birlikte yaşamayı çekilmez bir duruma sokacak niteliktedir. Bu durumda, davanın nisbî butlan sebebiyle kabulü gerekir” Yargıtay 2. HD., 12.12.2022, E. 2022/8299 K. 2022/10349 (kazanci.com.tr. ET.12.05.2024).

sanılması²⁹, eşlerden birinin evlilik dışı çocuğunu gizlemesi³⁰, cinsel organda anormallik³¹, çift cinsiyetli olunması³², evlenmeden önce ahlaksız hayat tarzına sahip olunması³³ gibi hâller örnek verilebilir³⁴.

Eşin sara hastası olması doktrinde³⁵ ve Yargıtay kararlarında³⁶ iptal sebebi olarak kabul edilmektedir. Fakat bu gibi ihtimallerde öncelikle hastalığın derecesinin değerlendirilmesi daha isabetli görünmektedir. Zira her hastalık aynı derecede değildir. Bu sebeple benzer ihtimallerde sağlık kurulu raporuyla hastalığın kontrol altına alınmaya müsait olup olmadığı tespit edilmelidir. Aksinin kabulünün evliliğin haksız ve hukuksuz şekilde iptaline yol açabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir³⁷.

Yanılma, eşin kendi şahsi özellikleri bakımından olmak zorunda olduğu için eşin ailesinin veya çevresinin kötü özellikleri iptal sebebi olarak kabul edilemez³⁸. Zira aksinin kabulü evliliğin herhangi bir sebebe dayanarak iptal edilmesinin önünü açar.

Benzer şekilde eşin mali durumunun beklenildiği gibi çıkmaması her durumda iptal sebebi sayılmamalıdır³⁹. Öte yandan, eşlerden birisi diğerinin ekonomik ve sosyal statüsünü farklı bir şekilde zannetmiş veya olmayan bir durumu var zannetmiş ve bu zan doğrultusunda evlilik saiki oluşmuş ise evlenmenin iptali mümkün görülebilir⁴⁰. Örneğin, bir kişinin doktor zannederek evlendiği kişinin hasta bakıcı çıkması veya avukat zannedilen kişinin avukat katibi çıkması gibi hâller bu kapsamdadır⁴¹. Fakat bir eşin mali veya sosyal durumu yakın ancak beklenilen şekilde değilse evlenmenin iptali mümkün olmamalıdır. Bu gibi hâllerde yanılmanın iptal sebebi olup olmadığını hakimnin takdir etmesi gerekir.

b. Yanılmanın Esaslı Olması

Eşin niteliğindeki yanılma esaslı derecede olmalıdır. Buradaki esaslılığın derecesi objektif ve sübjektif açıdan olmak üzere iki şekilde belirlenir. İlk olarak yanılmanın objektif açıdan anlamı, makul orta seviye bir insanın var olan durumu bildiği takdirde evliliği kurmayacak olmasıdır⁴².

Söz konusu duruma kadının bakire çıkmaması veya erkeğin cinsel iktidarsızlığı örnek gösterilebilir. Fakat davacı eş evlenmeden önce bu durumları biliyorsa dava açma hakkına sahip değildir. Bu durum dava hakkından feragat veya affetme şeklinde değerlendirilir⁴³.

Kadının bakire olmaması son yıllarda önemli bir sebep olarak görülmekten çıkmış olsa da kanaatimizce bu hâlde evliliğin iptalinin mümkün olması Türk kamu düzeni bakımından daha uygundur. Ancak doktrinde de isabetli olarak belirtildiği üzere kadının bekaretini kaybetmesi mutlaka cinsel ilişki yüzünden olmalı ve bu durum erkekten gizlenmiş olmalıdır⁴⁴. Benzer şekilde erkeğin cinsel iktidarsızlığı da

²⁹ “Davacı dava dilekçesinde, davalı ile evlenmeden önce cinsel birliktelik yaşadığını, davalının 5 aylık hamile iken kendisinden hamile olduğunu, bu durumu fark ettiğini, bebeğin aldırılmasının tehlikeli olduğunu söylediğini, çocuğun kendisinden olduğuna inanarak, davalının beyanına güvenerek ve davalının ailesinin de baskısı ile mahkemeden evlenmeye izin kararı alarak davalı ile yalnızca çocuk nedeniyle evlendiğini, evliliğin ardından zaman içinde çocuğun babaya ve ailesine gösterilmek istenmemesinin şüphle uyandırıldığını, çocuğun icra yoluyla teslim alındığında DNA testi yaptırıldığını...tarihli test negatif çıktığı için.... davalı kadının, davacı ile evlenmeden önce bir başkasıyla daha birlikte olduğu ve o kişiden hamile kaldığı belirlenmiş durumdadır. Davacı erkek evlenmeden önce davalının kendisinden hamile kaldığını düşünmüş ve davalı kadının kendisinden başka bir erkekle ilişkisinin bulunduğu habersiz, kendisi için davalı kadınla birlikte yaşamayı çekilmez bir duruma sokacak derecede, davalı kadının önemli bir niteliğinde yanılarak onunla evlenmiştir. Bu sebeple, TMK 149/2 maddesi gereğince nisbi butlan koşulları olduğundan, davacı erkeğin davasının kabulü gerekir...” Yargıtay 2. HD., 1.12.2022, E. 2022/7739 K. 2022/9912 (kazanci.com.tr. ET.12.05.2024).

³⁰ “mevcut nüfus kaydından, daha önce evlilik yapmamış bulunan davalı kadının Zekerya isimli kişiden 21.11.2005 doğumlu Yelda isimli evlilik dışı bir kızının olduğu anlaşılmaktadır. Olayları açıklamak taraflara, hukuki nitelendirme ise hâkime aittir. Dava dilekçesindeki açmamlara göre dava, nitelikte yanılma sebebiyle evlenmenin iptali davasıdır. (TMK m 149 f.2)” Yargıtay 2. HD., 10.6.2015, E. 2015/9977 K. 2015/12247 (kazanci.com.tr. ET.12.05.2024).

³¹ “Davalı kadının göğüs ve karın bölgelerinde aşırı kıllanma olduğu, ayrıca cinsel organının anormal bir yapıda bulunduğu, klitoris çok gelişmiş olduğu, adeta bir çocuk erkeklik organı biçimini aldığı, bunun ise cinsel birleşmeye imkan vermediği, davacının bunu ilk gece öğrendiği..... Erkek görünüşlü ve ömür boyu ilaç gücüyle dışılığı korumaya çaba harcayan bir kadına karşı kocada doğan soğukluk ve haklı kaçınma duyguları karşısında evlenmenin bozulması (feshi) gerekir” Yargıtay 2. HD., 14.5.1981, E. 1981/2375 K. 1981/3728 (kazanci.com.tr. ET.12.05.2024).

³² Yargıtay 2. HD., 21.01.1085, E. 89, K. 376, UYAR, Talih: Türk Medeni Kanunu (Gereğçeli-İçtihatlı), Aile Hukuku, C. I, Ankara 2002, s.262.

³³ “Toplanan delillerden davalının evlenmeden önce üçüncü kişilerle çok kez evlilik dışı ilişkiye girdiği, sokakta birlikte bulundukları sırada bu halin 3. kişilerin hoş karşılanmayacak davranışların yol açtığı davalının bu amaçla Gürcistan'dan geldiği anlaşılmaktadır. Davalının ahlaki yapısı önemli vasıf olup, davacı için onunla birlikte yaşamayı çekilmez hale sokar.” Yargıtay 2. HD., 10.5.2002, E. 2002/3393 K. 2002/6257 (kazanci.com.tr. ET.12.05.2024).

³⁴ Diğer örnekler için bkz. ÖZTAN, s.606; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 89; YILMAZ, s.134; AKINTÜRK/ATEŞ, s.219.

³⁵ YILMAZ, s.136.

³⁶ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 12.7.1950, E. 1950/2-152 K. 1950/40 (kazanci.com.tr. ET.12.05.2024).

³⁷ “Toplanan delillerden davalının hastalığının bulaşıcı nitelikte olmadığı ve tedavi edilebilir olduğu.....davacının davasının reddi..” Yargıtay 2. HD., 3.10.2006, E. 2006/5711 K. 2006/12979 (kazanci.com.tr. ET.03.07.2024).

³⁸ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s.105; TEKİNAY, s.138; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.89; YILMAZ, s.134; ERDEM/MAKARACI BAŞAK, s.90; AKINTÜRK/ATEŞ, s.218; TUTUMLU, s.58; AKKURT, s.90.

³⁹ “Medeni Kanunun 116/2. maddesine göre eşinde bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir hale koyacak derecede önemli bir niteliği hakkında hataya düşerek evlenen karı kocadan her biri, evlenmenin feshini dava edebilir. Bundan anlaşılacağı gibi hata eşin niteliklerine özellikle fiziki ve ahlaki niteliklerine ilişkin olmalıdır. Eşin ekonomik durumunun ve toplumdaki sosyal yerinin önemi olamaz.” Yargıtay 2. HD., 14.10.1986, E. 1986/8668 K. 1986/8776 (kazanci.com.tr. ET.12.05.2024).

⁴⁰ GENÇCAN, s.408-409.

⁴¹ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.88-89.

⁴² ÖZTAN, s.607; AKINTÜRK/ATEŞ, s.218; AKKURT, s.92.

⁴³ YILMAZ, s.136.

⁴⁴ GENÇCAN, s.405.

iptal sebebi olarak varlığını devam ettirmelidir. Aksinin kabulü eşlerin evlilikten objektif beklentilerinin boş çıkartılması anlamına gelir.

Eşlerden herhangi birinin kısır olması ise iptal sebebi olarak görülmemelidir⁴⁵. Zira bu durumun evlilikten önce bilinmemesi olağandır. Fakat bir eş bu durumu özellikle gizlemiş ise bu hâlde boşanma davasının açılması düşünülebilir. Zira herhâlde TMK m.166 uyarınca boşanma davası açma hakkı mevcuttur. Ancak, belirtmek gerekir ki Yargıtay vermiş olduğu kararlarında eşlerden birinin kısır olmasını boşanma sebebi olarak kabul etmemektedir⁴⁶. Doktrinde de bu yönde görüşler mevcuttur⁴⁷. Fakat daha isabetli görünen bir diğer görüşe göre kısırılık TMK m.166 kapsamında boşanma sebebi olarak kabul edilmelidir⁴⁸. Zira evlilikten tek beklenti tarafların cinsel tatmini değildir. Neslin devam etmesi de tarafların objektif ve makul bir beklentisi olarak görülmelidir. Aksinin kabulü tarafların boşanmak için gerçekte olmayan bir nedene dayanmasına sebep olur. Bu durum ise kanaatimizce usul ekonomisi ilkesi bakımından uygun olmaz.

Yanılmanın subjektif açıdan önemli olması ise yanılma konusunun yanılan açısından önemli olduğunun makul bir insan tarafından kabul edilebilir olmasıdır⁴⁹. Burada her insan açısından önemli olmayan, ancak yanılanın şahsı açısından önemli olan bir nitelik eksikliği mevcuttur. Doktrinde bu duruma bir çiftçinin eşinin uyku hastalığına sahip olması sebebiyle işlerini yapamayacak bir kadınla evlenmesi hâli örnek verilmektedir⁵⁰. Benzer şekilde göçebe hayat yaşayan bir mevsimlik işçinin kendisi gibi zannederek evlendiği eşinin sabit iş ve ikametgah sahibi olması da bu kapsamda değerlendirilebilir.

Yanılma, yanılan eşin kusuruna dayanabileceği gibi, eş yanılırken kusursuz da olabilir. Diğer taraftan, yanılan, üçüncü kişinin fiili sebebiyle de yanılmış olabilir. Bu durumlar arasında herhangi bir fark bulunmayıp eş her hâlikarda yanıldığı konuyu evlilikten önce⁵¹ veya evlilikten sonra mazur görmediği müddetçe evliliğin iptalini talep edebilir⁵². Mazur görme kavramı eşin yanılma sebebini öğrendikten sonra diğer eşe hoşgörülü yaklaşması şeklinde tanımlanabilir⁵³. Başka bir anlatımla, hoşgörünün varlığını kabul edebilmek için, yanılan eşin ortadaki evliliği açık veya zımni bir şekilde devam ettirme iradesi olmalıdır. Örneğin yanılan eşin diğer eşle birlikte seyahate çıkması, hediyeler alması, evden ayrılan eşi eve geri getirmesi gibi haller evliliğin devam ettirilmesine yönelik iradenin varlığını gösterebilir.

c. Yanılmanın Evliliği Çekilmez Kılması

Yanılma, mutlaka evliliğin devamını yanılan bakımından çekilmez hâle getirmelidir. Buradaki çekilmezlik hâli tespit edilirken evliliğin yanılma öğrenildikten sonra devam ettirilemeyecek durumda olup olmadığına bakılmalıdır⁵⁴. Zira, yanılmayı öğrendiği andan itibaren uzunca bir süre dava açmayan eş yanıldığı şeyi kabul etmiş sayılmalıdır. Nitekim açılacak olan nisbî butlan davası da TMK m.152 hükmü uyarınca altı ay ve beş yıllık hak düşürücü sürelerle tabi tutulmuştur.

Evliliğin çekilmez hâle gelip gelmediğini hakim takdir eder. Hakim, burada çeşitli sorulara yanıt aramalıdır. Bunlar, yanılma konusunun ne zaman ortaya çıktığı, davacının bu durumu bilip bilmediği, bu durumu bilseydi evliliği kurup kurmayacağı, ortaya çıkan durumun evliliği çekilmez kılp kılmadığı gibi sorulardır. Hakim bu sorulara yanıt alıp, yanılma konusunun evliliğin kurulmasına neden olacak kadar esaslı olup olmadığını takdir ve tespit ederek iptal kararını verir⁵⁵.

Hakim bu durumda da somut olayın gerekliliklerine göre hareket etmelidir. Sözgelimi 95 yaşında bir erkekle evlenen 35 yaşındaki bir kadın, eşinin cinsel iktidarsız olduğunu iddia ederek evliliğin iptalini talep edemez. Zira, hayatın olağan akışında 95 yaşında bir erkeğin yeterince cinsel güce sahip olmaması tahmin edilebilir ve beklenebilir bir durumdur. Fakat, aynı durum 25 yaşında bir erkekle evlenen 25 yaşındaki bir kadın için iptal sebebi olarak değerlendirilir. Benzer şekilde daha önceden evlilik geçirmiş bir kadınla evlenen bir erkeğin, kadının bakire olmamasına dayanarak evliliğin iptalini talep etmesi mümkün değildir. Zira erkek bu durumu bilerek evlendiği için iptal talebi anlamsız olur.

d. Yanılma Olmasaydı Evliliğin Kurulamayacak Olması

Yanılma ile evlilik bağının kurulması arasında uygun bir illiyet bağının olması gereklidir. Diğer bir anlatımla yanılma olmasaydı evlilik kurulmayacak olmalıdır. Bu sebeple yanılan eş, yanıldığı konu hakkında evlenmeden önce ciddi emareler görmüş veya ciddi bir şüphe sahibi olmuş ise iptal talebi kabul

⁴⁵ “cinsel iktidarı mevcut olmasına rağmen çocuk yapma kabiliyetinin bulunmaması (kısırılık), Medeni Kanunun 116/2. maddesinde öngörülen ve evliliğin butlanını gerektirecek nitelikte vasıfta hatayı oluşturulmasına göre” Yargıtay 2. HD., 29.12.1986, E. 1986/10335 K. 1986/11434 (kazanci.com.tr. ET.12.05.2024).

⁴⁶ “Yargıtayımızın bir çok kararında da açıkça dile getirildiği üzere “kısırlılık” olgusu dahi tek başına bir boşanma nedeni değildir. Eşlerden birinin kendi iradesi dışında maruz kaldığı bir rahatsızlık sebebiyle ya hiç ya da sağlıklı çocuklara sahip olamaması bir çeşit “semavi afet” tir. Eşlerin birlikte göğüslemeleri gereken böyle bir durumda sağlıklı eşin boşanmayı istemesi meşru, haklı, adil ve iyi niyetli bir düşünce olarak kabul edilemez.” Yargıtay 2. HD., 18.2.1991, E. 1990/10764 K. 1991/2883 (kazanci.com.tr. ET.28.06.2024); “Davalı kadının evlilik öncesi prematüre over yetmezliği rahatsızlığını eşinden gizlemesi, eşini sağlığı konusunda yanıltması...davacının bu sebeple güveninin sarsılması Türk Medeni Kanunu’nun 149....düzenlenen nispi butlan sebeplerini oluşturabilir” Yargıtay 2.HD., 28.11.2012, E. 2012/8975, K. 2012/28580 K., UYAR, Talih/UYAR, Alper/UYAR, Cüneyt.; Türk Medeni Kanunu Aile Hukuku Cilt 1, Bilge Yayınevi, Ankara, 2016, s.226.

⁴⁷ ÖZTAN, s.682.

⁴⁸ ERGÜN, Zafer: Boşanma Davaları, 3. Bası, Adil Yayınevi, Ankara, 2004, s.446.

⁴⁹ ÖZTAN s.607; AKINTÜRK/ATEŞ, s.219.

⁵⁰ ÖZTAN s.607.

⁵¹ “...davalının evlenmeden önce başkasından hamile olduğunu davacının bildiği ve bunu bilerek davalıyla evlendiği anlaşılmaktadır. Bu durumda yanılmadan...söz edilemez” Yargıtay 2. HD., 25.06.2008, E. 2008/9652 K. 2008/9346, ÖZÜĞÜR, s.68.

⁵² YILMAZ, s.136; AKINTÜRK/ATEŞ, s.219.

⁵³ GENÇCAN, s.410.

⁵⁴ ÖZTAN s.608.

⁵⁵ KÖSEOĞLU, Bilal/KOCAĞA, Köksal: Aile Hukuku ve Uygulaması, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2011, s.13.

görmemelidir⁵⁶. Örneğin haysiyetsiz yaşam sürdüğü, hakkındaki söylentilerden, kılık kıyafetinden veya davranışlarından belli olan bir kadının bakire çıkmaması sebebiyle iptal talebi kabul görmemelidir. Benzer şekilde alkol bağımlısı olduğu bilinen bir erkeğe karşı bu sebeple evliliğin iptali davası açılması aynı şekilde kabul edilebilir değildir.

IV. NİSBÎ BUTLAN DAVASI

A. Hukuki Niteliği, Konusu ve İspat Yükü

Nisbî butlan davası niteliği bakımından bozucu yenilik doğuran davadır⁵⁷. İptal kararı verinceye kadar evlilik, geçerli bir evliliğin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurur. Davada verilen karar ise yenilik doğuran karar mahiyetindedir.

Davanın konusu geçerli olarak kurulmuş evliliğin iptalidir⁵⁸. Dava sonucunda evliliğin iptaline karar verilmesi durumunda evlilik ileriye etkili olarak sona erer⁵⁹. Bu davada ispat yükü davacı eşin üzerindedir⁶⁰.

B. Davanın Tarafları

1. Davacı

Yanılma sebebiyle nisbî butlan davasının davacısı, kural olarak yanılma yoluyla iradesi sakatlanan eştir. Bu davayı mirasçılarının veya herhangi bir ilgilinin açma hakkı yoktur⁶¹. Fakat TMK m.159/1 uyarınca eşlerden birisi açtığı dava sonuçlanmadan ölürse bu durumda ölen eşin mirasçıları davaya devam edebilir. Mirasçıların devam ettiği dava sonucunda sağ kalan eşin evlenmede iyiniyetli olmadığı anlaşılırsa, bu takdirde TMK m.159 uyarınca “sağ kalan eş, yasal mirasçı olamayacağı gibi, daha önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendisine sağlanan hakları da kaybeder”. Mirasçılar tarafından devam edilen dava nitelikli olarak nisbî butlan davası değil tespit davasıdır⁶².

Dava açmak isteyen eşin kısıtlı olması durumunda bu davayı açmak için yasal temsilcisinin icazetine ihtiyacı yoktur. Zira nisbî butlan davası açma hakkı şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardandır⁶³.

Dava açma hakkı doğan eşin ayırt etme gücünden yoksun olması durumunda ise yasal temsilcisi bu davayı açma hakkına sahiptir⁶⁴. Dava yasal temsilci tarafından açılmışsa, TMK m. 149 hükmündeki yanılma hallerini yasal temsilci ispat etmelidir. Özellikle, eşin niteliğindeki yanılmanın birlikte yaşamayı çekilmez hale getirdiği, yasal temsilci tarafından ilgili deliller sunularak ispat edilmelidir. Yanılan eşin yasal temsilcisi diğer eş ise bu durumda ortada bir menfaat çatışması olduğu muhakkaktır. Zira diğer eş Hukuk Muhakemeleri Kanunu m.114/1-d uyarınca temsil için gerekli niteliklere sahip değildir. Bu eksikliğin giderilmesi için aile mahkemesi hakimi tarafından taraflara süre verilebileceği gibi aile mahkemesi vesayet makamına kendiliğinden ihbarda da bulunabilir⁶⁵. Süre verilmesi ile birlikte, tarafların başvurusu üzerine veya mahkemenin ihbarı ile vesayet makamı tarafından TMK m.426/2 uyarınca temsil kayyımı atanır. Temsil kayyımı atanması ile birlikte butlan davası kayyımın temsili ile devam eder.

2. Davalı

Yanılma sebebiyle nisbî butlan davasının davalısı diğer eştir.

C. Dava Hakkının Düşmesi

Nisbî butlan davası, mutlak butlan davasından farklı olarak, hak düşürücü süreye tabidir. Bu hak düşürücü süre TMK m.152 uyarınca yanılmanın öğrenildiği tarihten itibaren altı ay ve her hâlükarda evliliğin başlangıcından itibaren beş yıldır. Yanılmanın öğrenilmesi yanılmanın türüne göre ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Sözgelimi kadının bakire çıkmaması veya erkeğin iktidarsız olması evliliğin ilk gecesinden itibaren öğrenilir. Bu takdirde altı aylık süre evlenmenin gerçekleştiği günün ertesi gününden itibaren işlemeye başlamalıdır. Ancak, örneğin eşlerden herhangi birinin evlenmeden önce ahlaksız bir yaşam tarzı sürmesi gibi hâller evliliğin başlangıcından itibaren beş yıllık süre içerisinde herhangi bir şekilde öğrenilmiş ise altı aylık süre bu durumun öğrenilmesinden itibaren başlar⁶⁶. Öte yandan, beş yıllık hak düşürücü sürenin bitimine altı aydan daha kısa bir süre kalması durumunda, yanılan eş altı aydan daha kısa bir süre içinde dava açmalıdır. Örneğin, evliliğin dördüncü yılı ve onuncu ayında yanıldığını öğrenen eşin

⁵⁶ YILMAZ, s.137.

⁵⁷ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ s.93; GENÇCAN, s.448; KÖROĞLU, Emre: “Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 80, S. 3, 2022, s.945.

⁵⁸ GENÇCAN, s.505.

⁵⁹ KIRMIZI, Mustafa; Yargıtay Kararları Işığında Aile Hukuku Davaları, Bilge Yayınevi, Ankara, 2016, s.269.

⁶⁰ ÖZTAN, s.617

⁶¹ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.96;

⁶² “Eş ölmeden önce nispi butlan davası açmış olup, dava sırasında ölmüş ise; davaya mirasçıları tarafından halef sıfatıyla devam edilmesi halinde, mirasçıların sürdürdükleri dava artık bir nispi butlan davası değil, davalı eşin iyi niyetli olmadığının tespiti davası sayılır”. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2.11.2011, T. E. 2011/7-695, K. 2011/673 (kazanci.com.tr E.T.03.07.2024)

⁶³ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, 96; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 110.

⁶⁴ ÖZTAN s.617; YILMAZ, s.150; Aksi görüş için bkz. BERKİ, Şakir: “Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 1, 1962, s.201.

⁶⁵ “Davaya konu sahip olan davalılar arasında çıkar çatışmasının bulunduğu nazara alınarak davada temsil etmek üzere kayyım atanması için (TMK m. 426/2) yetkili vesayet makamına ihbarda bulunulması, atanacak kayyımın duruşmaya çağırılması, gösterdiği takdirde delillerinin toplanılması ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak sonucuna göre karar verilmesi” gerektiği yönünde bozulmuş..” Yargıtay 2. HD., 7.2.2019, E. 2018/8211 K. 2019/679 (lexpera.com.tr ET.02.07.2024)

⁶⁶ “Davacı tanıklarının yeniden çağırılıp dinlenilerek davacının ... açıklamalarıyla ilgili bilgilerinin sorulması ve iptal sebebinin öğrenildiği tarihin kesin olarak belirlenmesi ve ulaşılacak sonuç uyarınca karar verilmesi gerekir...” Yargıtay 2. HD., 9.10.2007, E. 2007/18135 K. 2007/13646, ÖZÜĞÜR, s.74.

dava açma süresi iki ay olur.

Yanılan eş dava açma hakkından feragat edebilir. Feragat açık olabileceği gibi örtülü de olabilir. Açık feragat eşin açıkça bu hakkından vazgeçtiğini beyan etmesi iken örtülü feragat yanılan eşin yanıldığı konuyu öğrenmesine rağmen evliliğine devam etmesi ve eşini affetmesi şeklinde olabilir. Eşin bu şekildeki davranışları, yanılarak yaptığı evliliğe icazet verdiği anlamına gelir⁶⁷.

Son olarak belirtmek gerekir ki, eşin ayırt etme gücüne sahip olmaması durumunda yasal temsilcinin açacağı dava hak düşürücü süre ile sınırlandırılmamıştır. Yasal temsilcinin bu davayı her zaman açma hakkına sahip olduğu doktrinde ifade edilmektedir⁶⁸. Fakat yasal temsilcinin açacağı davada, dava açma süresinin sınırının dürüstlük kuralı olarak belirtilmesi daha isabetli görünmektedir. Aksinin kabulü geçerli olarak devam eden bir evliliğin tamamen yasal temsilcinin kararlarına göre askıda beklemesi anlamına gelir. Yasal temsilcinin dava açma hakkının dürüstlük kuralı ile bu şekilde sınırlandırılması, esasen ayırt etme gücüne sahip olmayan eşin korunmasını sağlamaktadır. Bu sebeple, Kanun'da özel bir hüküm olmamasına rağmen, yasal temsilci, temsil ettiği kişinin sahip olduğu haktan fazlasına, ancak dürüstlük kuralı çerçevesinde sahip olmalıdır.

D. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Yanılma sebebiyle açılacak nisbî butlan davasında görevli ve yetkili mahkeme TMK m.160 uyarınca boşanmaya ilişkin açılacak davalarda yetkili ve görevli mahkemedir. Bundan dolayı görevli mahkemeler 4787 Sayılı “Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun” m. 4 hükmü uyarınca aile mahkemeleridir. Aile mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde ise asliye hukuk mahkemesi aile mahkemesi sıfatıyla bu davalara bakar.

Yanılma sebebiyle nisbî butlan davasında yetkili mahkeme ise TMK m.168 uyarınca “eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesidir”. Bu hüküm göz önüne alındığında yanılan eş bu davayı kendi yerleşim yerinde, eşinin yerleşim yerinde veya davadan önce son altı aydır birlikte oturdukları yer mahkemesinde açma imkanına sahiptir.

Eşlerden birinin ayırt etme gücüne sahip olmaması durumunda ise yasal temsilci bu davayı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 6 hükmü uyarınca davalı olan diğer eşin yerleşim yeri mahkemesinde açabilir.

Yanılma sebebiyle açılan nisbî butlan davasında, hakim, TMK m.169 uyarınca geçici önlemleri resen alma yetkisine sahiptir.

V. NİSBİ BUTLAN DAVASININ SONUÇLARI

Yukarıda ifade edildiği üzere nisbî butlan davası esasen mutlak butlan davasıyla aynı sonucu doğurur. Bu sonuç evliliğin sona ermesidir. Bu yönüyle butlan kararı yenilik doğurucu nitelikte bir karardır⁶⁹.

TMK m.156 uyarınca nisbî butlanına karar verilmiş bir evlilik bu kararın kesinleşmesine kadar geçerli bir evliliğin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurur. Bundan dolayı nisbî butlan kararı ileriye etkili sonuçlar doğurur⁷⁰. Aşağıda nisbî butlan kararının eşler, çocuklar ve üçüncü kişiler açısından sonuçları incelenmiştir.

A. Eşler Açısından

Yanılma sebebiyle nisbî butlan davası, kabul edildiği takdirde evlilik birliği sona erer. Bu sebeple eşler bir başkası ile evlenme hakkına sahip olur. Fakat kadın eş TMK m.132/1 uyarınca bekleme süresine uymak zorundadır. Bunun gibi TMK m.129/1-2 hükümleri uyarınca kayın hısımlığına ilişkin evlenme yasakları da aynen geçerli olur⁷¹.

Eşlerden herhangi biri evlenme yolu ile Türk vatandaşlığını kazanmış ise bu durumda kazanılan vatandaşlık eşler iyniyetli ise geçerli olmaya devam eder. Zira TVK m.16/3 hükmü “Evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanan yabancılar evlenmenin butlanına karar verilmesi halinde evlenmede iyniyetli iseler Türk vatandaşlığını muhafaza ederler” şeklindedir. Burada aranan şart vatandaşlığı kazanan eşin evliliği gerçekleştirmede kötü niyetinin olmamasıdır. Ancak belirtmek gerekir ki TVK m.16/1 hükmü uyarınca vatandaşlığın kazanılabilmesi için evliliğin en az üç yıl devam ediyor olması şartı aranmaktadır. Bu sebeple, sözelimi kadının bakire çıkmaması sebebiyle evliliğin butlanının talep edilmesinde olduğu gibi, evlilikten hemen sonra açılan bir davada, nisbî butlan sebebiyle evliliğin iptaline karar verilirse, vatandaşlık konusu gündeme gelmeyecektir. Zira zaten vatandaşlık kazanmak için gerekli şartlardan evliliğin üç yıl sürmüştü olması şartı yerine getirilmemiştir.

Yanılma sebebiyle evliliğin nisbî butlanına karar verildiği takdirde kadın evlilikte iyniyetli olsa bile kocasının soyadını kullanma hakkını kural olarak kaybeder⁷². Fakat TMK m.173/2 hükmü uyarınca, kadın, boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati olduğunu ve bunun kocasına zarar vermeyeceğini ispatlarsa, talebi üzerine hâkim, kadının kocasının soyadını taşımasına izin verebilir. Şartlar değişirse kocası, iznin kaldırılmasını isteyebilir. Bu hüküm nisbî butlan halinde de uygulanır.

Eşlerin maddi veya manevi tazminat talepleri, nafaka talepleri hakkında da boşanma hakkındaki hükümler uygulama alanı bulur⁷³. Bu kapsamda özellikle belirtmek gerekir ki TMK m.158 uyarınca yargılama devam ederken tedbir nafakasına; yargılama sonunda ise yoksulluk nafakasına hükmedilmesi

⁶⁷ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s.112.

⁶⁸ YILMAZ, s.151.

⁶⁹ YILMAZ, s.153; TEKİNAY, s.157; ÖZTAN s.620.

⁷⁰ DURAL/ÖGÜZ/GÜMÜŞ, s.98; YILMAZ, s.153; TEKİNAY, s.157.

⁷¹ YILMAZ, s.154; GENÇCAN, s.452; DURAL/ÖGÜZ/GÜMÜŞ, s. 99.

⁷² TEKİNAY, s. 159; DURAL/ÖGÜZ/GÜMÜŞ, s.99; YILMAZ, s.154.

⁷³ DURAL/ÖGÜZ/GÜMÜŞ, s.99; TEKİNAY, s.158; YILMAZ, s.154.

mümkündür⁷⁴. Benzer şekilde mal rejimleri konusunda da boşanma hakkındaki hükümler uygulama alanı bulur⁷⁵.

Evliliği sona eren eşler birbirlerine mirasçı olma haklarını yitirirler. Ayrıca TMK m.181 hükmü uyarınca, aksi kararlaştırılmadığı müddetçe, eşlerin birbirleri lehine yapmış oldukları ölüme bağlı tasarruflar da geçersiz hâle gelir⁷⁶. İptal davası devam ettiği sırada, eşlerden biri ölürse, evlilik henüz devam ediyor olduğundan kural olarak sağ kalan eş mirasçı olabilir. Fakat butlan davası sonuçlanmadan eşlerden herhangi biri öldüğü takdirde yasal mirasçılar TMK m.159 hükmü uyarınca açılmış olan davaya devam edebilirler. Davaya devam eden mirasçılar, sağ kalan eşin kötüniyetli olduğunu ispat ederse, eş mirasçı olamaz. Yasal mirasçılar davaya devam etmezse veya mirasçılar tarafından devam edilen dava sonucunda sağ kalan eşin evliliğin kurulmasında iyiniyetli olduğu anlaşılırsa, sağ kalan eş, ölen eşe mirasçı olur⁷⁷.

Eşlerden herhangi birinin evlilik ile birlikte erginliğini kazanması hâlinde ne olacağı da TMK m.158/1 hükmünde düzenlenmiş olup söz konusu hüküm “evlenirken iyiniyetli bulunan eş bu evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu korur” şeklindedir. Doktrinde ve yargı kararlarında ise bu hususta çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre evlenmeyle erginliğini kazanan eş evlilik devam ettiği müddetçe, iptal kararı geriye yürümeyeceği için, erginliğini korur, ancak iptal kararı ile birlikte erginliğini kaybeder⁷⁸. Bu görüşe göre, aksi düşünüldüğünde, TMK m. 153 anlamsız hale gelir. Zira veli yaş küçüklüğü sebebiyle evliliği iptal ettirse bile, küçük erginliğini koruyacağından, aynı evlenmeyi velisinin iznini almadan yine yapabilir⁷⁹. Söz konusu görüş, yaş küçüklüğüne rağmen, evlenme ile ergin kılınan kişiler açısından değerlendirme yapmıştır. Evlenme ile erginlik sağlandığı hallerde, evlenmenin iptali halinde, erginlik akıbeti açısından yerinde görülebilir. Ancak irade bozukluğu sebebiyle ve özellikle yanılma sebebiyle evliliğin iptali halleri için doktrindeki diğer bir görüş⁸⁰ kanaatimizce daha isabetli ve Kanun’un lafzına uygundur. Bu görüşe göre, evlenme ile kazanılan erginliğin ancak eşin iyiniyetli olması durumunda devam edeceği şeklindedir. Fakat davalı eş kötü niyetli ise butlan kararıyla birlikte erginliğini kaybetmelidir. Erginlik bu hâlde ileriye etkili olarak sona erer. Sözgelimi kendisinden hamile olduğu düşüncesi ile bir kadın ile evlenen erkek, evlilik ile birlikte erginlik kazanmış ve doğan çocuk kendisine ait çıkmamış ise bu durumda erginliğini muhafaza etmelidir. Ancak aynı örnekteki kadının ergin olduğu varsayımında bu kadın erginliğini kaybetmelidir. Zira burada iyiniyetin bulunmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

B. Çocuklar Açısından

TMK m.157/1 hükmü uyarınca “Mahkemece butlanına karar verilen bir evlilikten doğan çocuklar, ana ve baba iyiniyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılırlar”. Burada eşlerin ikisi açısından da iyiniyetin varlığı aranmaz⁸¹. Aynı durum butlan kararının kesinleşmesinden önce ana rahmine düşmüş ve kararın kesinleşmesinden sonra doğmuş çocuklar bakımından da geçerlidir⁸².

Evliliğin iptaline karar verildiğinde, çocukların kazanmış olduğu Türk vatandaşlığı, TVK m. 7 gereği korunur. Anne veya babanın iyiniyetli olup olmaması önemli değildir⁸³.

TMK m.157/2 hükmü uyarınca çocukların ana babalarıyla kişisel ilişki kurması, velayet ve nafaka hakkında ise boşanmaya ilişkin hükümler kıyasen uygulama alanı bulur⁸⁴.

C. Üçüncü Kişiler Açısından

Bir evlilik yanılma sebebiyle butlanına karar verilene ve bu karar kesinleşene kadar geçerli bir evliliğin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurur. Bu sebeple eşlerin evlilik birliğini temsilen üçüncü kişilerle yapmış olduğu işlemler geçerliliğini ve eşler bakımından bağlayıcılığını sürdürür. Bu durum üçüncü kişilerin evliliğin geçerli olduğuna dair güveninin korunmasının bir sonucudur⁸⁵. Mesela iptal kararı verilmeden önce, bir eş, diğer eşin yaptığı kefalet sözleşmesine gerekli rızayı göstermişse, daha sonra evlilik iptal edilmiş olsa dahi, söz konusu kefalet sözleşmesi geçerliliğini korur.

VI. SONUÇ

Yanılma sebebiyle evliliğin nisbî butlanı TMK m.149 hükmünde düzenlenmiştir. Yanılma, irade bozukluğu hâllerindendir. Ancak, evliliğin yanılma sebebiyle nisbî butlanı ile Türk Borçlar Kanunu hükümlerinde düzenlenen yanılma şartları ve sonuçları bakımından farklıdır.

Kanun koyucu tarafından, yanılma sebebiyle evliliğin butlanına karar verilmesi için gerekli şartlar, TMK m.149 hükmünde numerus clausus ilkesi uyarınca tek tek sayma yoluyla belirlenmiştir. Bu sebeple,

⁷⁴ ÇİTAK, Burçak: Eşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2016, s.24.

⁷⁵ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.99; “Dava, evliliğin nispi butlan sebebiyle iptaline (TMK. madde 149/2) ilişkindir. Evliliğin iptaline karar verilirse, eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesi, tazminat,nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır(TMK.md. 158/2). Yasa, evlenmenin iptaline karar verildiğinde, yukarıda sayılan hususlar hakkında, boşanmaya ilişkin hükümlerin uygulanacağını hükme bağladığına göre, davalının nafaka isteklerinin esası hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmesi gerekir” Yargıtay 2. HD., 17.9.2014, E. 2014/17542 K. 2014/17545 (kazanci.com.tr. ET.12.05.2024).

⁷⁶ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.99;

⁷⁷ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.100; YILMAZ, s.155.

⁷⁸ ÖZTAN, s.634; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ s.101; YILMAZ, s.155.

⁷⁹ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ s.101; ÖZTAN, s. 634; YILMAZ, s.155.

⁸⁰ ERTOP, Elif İdil: Evlenmenin Hükümsüzlüğü ve Evlenmenin Hükümsüzlüğünün Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2022, s.130; TEKİNAY, s. 158; HATEMİ, s.67-68; KÖROĞLU, s.949.

⁸¹ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.98; YILMAZ, s.156.

⁸² YILMAZ, s.156; KILIÇOĞLU, s.99-100.

⁸³ YILMAZ, s.156; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.98

⁸⁴ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 98; YILMAZ, s.156

⁸⁵ YILMAZ, s.156.

Kanun'daki şartlar mevcut değilse evliliğin butlanına karar verilemez. Kanun uyarınca evliliğin yanılma sebebiyle butlanına karar verilebilmesi için üç ayrı yanılma hâinden birinin gerçekleşmiş olması gereklidir.

TMK m.149/1 hükmünün ilk kısmında yanılma sebebi olarak evliliğin mahiyetinde yanılma konusu düzenlenmektedir. Evliliğin mahiyetinde yanılma kişinin evlenmeyi hiç istememesine rağmen evlenmiş olmasıdır. Bu durumla günlük hayatta karşılaşılması yüksek ihtimal değildir.

TMK m.149/1 hükmünün ikinci kısmında ise eşin kişiliğinde yanılma konusu düzenlenmektedir. Eşin kişiliğinde yanılma hâinde kişi esasen evlenmeyi istemesine rağmen evleneceği kişi konusunda yanılmıştır. Bu sebeple kişinin iç iradesi ile beyanı arasında bir uyumsuzluk söz konusudur.

TMK 149/2 hükmünde ise eşin önemli bir niteliğinde yanılma hâli düzenlenmektedir. Eşin önemli bir niteliğinde yanılma, kişinin evlendiği kişide bulunmayan bir özelliği bilmiş olsaydı o kişiyle hiç evlenmeyecek olması durumudur. Ancak bu durum evliliğin devamını çekilmez hâle getirdiği takdirde evliliğin butlanına karar verilebilir. Bu yanılma, mutlaka eşin şahsı açısından olmalıdır. Eşin yakınlarında bu şekilde bir yanılma olduğu takdirde evliliğin butlanına karar verilemez. Yine bu yanılma mutlaka esaslı nitelikte olmalıdır. Küçük yanılmalar evliliğin butlanı için yeterli değildir.

Nisbî butlan davasının davacısı kural olarak yanılan eş, davalısı ise diğer eştir. Butlan davası TMK m.152 uyarınca yanılmanın öğrenildiği tarihten itibaren altı ay ve her hâlükarda evliliğin başlangıcından itibaren beş yıl içerisinde açılmak zorundadır. Bu süre hak düşürücü niteliktedir.

Yanılma sebebiyle nisbî butlan davası, kabul edildiği takdirde evlilik birliği sona erer. Eşlerden herhangi biri evlenme yolu ile Türk vatandaşlığını kazanmış ise bu durumda kazanılan vatandaşlık eşler için yetli ise geçerli olmaya devam eder. Yanılma sebebiyle evliliğin nisbî butlanına karar verildiği takdirde kadın evlilikte yetli olsa bile kocasının soyadını kullanma hakkını kural olarak kaybeder. Fakat TMK m.173/2 hükmü uyarınca, kadın, nisbî butlan halinde de kocasının soyadını kullanabilir. Şartlar değişirse kocası, izin kaldırılmasını isteyebilir. Eşlerin maddi veya manevi tazminat talepleri, nafaka talepleri hakkında da boşanma hakkındaki hükümler uygulama alanı bulur. Evliliği sona eren eşler birbirlerine mirasçı olma haklarını yitirirler. Butlan davası sonuçlanmadan eşlerden herhangi biri öldüğü takdirde yasal mirasçılar TMK m.159 hükmü uyarınca açılmış olan davaya devam edebilirler. Davaya devam eden mirasçılar, sağ kalan eşin kötüniyetli olduğunu ispat ederse, eş mirasçı olamaz. Evlenme ile kazanılan erginlik ise ancak eşin yetli olması durumunda devam edecektir. Fakat davalı eş kötü niyetli ise butlan kararıyla birlikte erginliğini kaybeder.

Evliliğin iptaline karar verildiğinde, çocukların kazanmış olduğu Türk vatandaşlığı, TVK m. 7 gereği korunur. Anne veya babanın yetli olup olmaması önemli değildir. TMK m.157/2 hükmü uyarınca çocukların ana babalarıyla kişisel ilişki kurması, velayet ve nafaka hakkında ise boşanmaya ilişkin hükümler kıyasen nisbî butlan halinde de uygulama alanı bulur.

Bir evlilik yanılma sebebiyle butlanına karar verilene ve bu karar kesinleşene kadar geçerli bir evliliğin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurur. Bu sebeple eşlerin evlilik birliğini temsilen üçüncü kişilerle yapmış olduğu işlemler geçerliliğini ve eşler bakımından bağlayıcılığını sürdürür.

KAYNAKÇA

- AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Deya: Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, 23. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2021.
- AKKURT, Sinan Sami: Türk Medeni Hukukunda Evlenmenin Butlanı, Konya, 2015
- BERKİ, Şakir: "Türk Medeni Kanununda Evlenmede Mutlak Butlan", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 19, S. 1, 1962, s. 201-231.
- ÇİTAK, Burçak: Eşler Arasındaki Nafaka Yükümlülüğü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2016.
- DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/ GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024.
- ERDEM, Mehmet/MAKARACI BAŞAK, Aslı: Aile Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2024.
- ERGÜN, Zafer: Boşanma Davaları, 3. Bası, Adil Yayınevi, Ankara, 2004.
- ERTOP, Elif İdil: Evlenmenin Hükümsüzlüğü ve Evlenmenin Hükümsüzlüğünün Sonuçları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2022.
- GENÇCAN, Ömer Uğur: Aile Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2011.
- HATEMİ, Hüseyin: Aile Hukuku, Onikilevha Yayınları, İstanbul, 2019.
- KILIÇOĞLU, Ahmet Mithat: Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016.
- KÖPRÜLÜ, Bülent/KANETİ, Selim: Aile Hukuku, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul 1985/1986.
- KÖROĞLU, Emre: "Türk Medeni Hukukunda Evliliğin Nisbi Butlanı Sebeplerinden Korkutma", İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 80, S. 3, 2022, s. 925-966.
- KÖSEÖĞLU, Bilal/KOCAĞA, Köksal: Aile Hukuku ve Uygulaması, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa, 2011.
- ÖZTAN, Bilge: Aile Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.
- ÖZUGUR, Ali İhsan: Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve Evlenmenin İptali Davası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2013.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi: Türk Aile Hukuku, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1990.
- TUTUMLU, Mehmet Akif : Yeni Türk Medeni Kanununun Hükümlerine Göre Evliliğin Butlanı Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları (Eski MK;1971 MK Öntasarısı ve 1984 MK Öntasarısı Hükümleri ile Karşılaştırmalı), Adalet Yayınevi, Ankara, 2006.
- UYAR, Talih: Türk Medeni Kanunu (Gerekçeli-İçtihatlı), Aile Hukuku, C. I, Ankara 2002.
- UYAR, Talih/UYAR, Alper/UYAR, Cüneyt: Türk Medeni Kanunu Aile Hukuku Cilt 1, Bilge Yayınevi, Ankara, 2016.
- YILMAZ, Süleyman: Medeni Hukuk Cilt III Aile Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2023.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Mali Destek | Financial Support: Yazarlar Gökhan ŞAHAN ve İbrahim Numan ERDOĞAN, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Gökhan ŞAHAN and İbrahim Numan ERDOĞAN, who are the authors has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkısı | Authors's Contributions: Bu makale yazarlar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was prepared by the authors alone.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the authors.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazarlar, makalenin tüm süreçlerinde İnÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde İnÜHFD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın İnÜHFD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | The authors declares that they complies with the scientific, ethical, and quotation rules of InULR in all processes of the paper and that they do not make any falsification of the data collected. In addition, they declares that Inonu University Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than Inonu University Law Review.